

viisszamaradás és kulturátlanság is ennek az elkövetkezése szokott lenni.

Természetesen, amit ezideig tettünk Szeged nagyarányu és tagadhatatlanul lendületes fejlesztése érdekében, azt nincs okunk megbánni, nincs okunk arról elmélkedni most a népszámlálás után se. Meddő dolog volna hirdetni, hogy kár volt olyan nagyon elsietnünk a városfejlesztéssel. Sőt, mindaz, amit tettünk, ami csak megvalósult, helyes. A legjobb, amit tenni lehetett. Most csupán azt jegyezzük föl, ami természetesen tanulságnak kínálkozik a városok fejlődési mérlege után, hogy: egy nagy város nem lehet pillanatig se zártkörű társaság, amelynek célja volna, hogy kevesen bár, de elegánsul, avagy megelégedetten, boldog vidékességgel éljünk, — hanem, hogy: mennél inkább életünkbe vozzuk mások életét is, mennél nagyobb, életerős tömegeket, aztán pedig, hogy a mind észrevehetőbben fejlődő nagyvárosi, igazi metropolis életet minél olcsóbbá tegyük. Erre pedig az örök refrén most is, holnap is, mindig, amit a népszámlálási és pótdói viszonyról fönnebb mondtunk.

A társadalmi jótékonyosság.

(Miként volna megvalósítható Szeged társadalmi jótékonyosságának egységes szervezése? A magánadakozásoknak és segélyezéseknek összhangba hozatala és hatékonyabb fölhasználása.)

Irta Szmolány Nándor.

I.

Az emberi művelődés fokozza a szívekben a jobb érzést felebarátaink azon tagjai iránt, kik önhibájukon kívül a sors csapásai folytán rossz helyzetbe kerülnek. Ez alatt a rossz helyzet alatt a szegénységet értem. Küzd a művelt ember a szegénység ellen, nem csupán azért, hogy elviselhetővé tegye a szenvedő szenvedéseit, de azért is, mivel a szegénység forrása a bűnnek. A szegénység elleni küzdelem tehát egyszersmind a bűn elleni küzdelmet is jelenti.

E küzdelem nemes, főlemelő az emberi lélekre, főlemelő arra, aki a jótékonyt gyakorolja, de főlemelő a segélyezettre is, mert ezáltal egyrészt megszabadul szenvedéseitől, bajaitól s az így szabadabbá lett szív kétszeresen fogékony a nemesebb emberies érzések iránt. Minden jócselekedettel tehát nemcsak saját szívünket nemesíthetjük meg egy fokkal, de a segélyezettét is.

A szegénység és az azzal járó nyomor vagy munkaképes vagy munkaképtelen korban állhatnak be. Ez utóbbi esetben a művelt államok különösen Anglia s Franciaország, már gondoskodtak az agkori biztosítással, azokról, akik korukkal jövő munkaképtelenségük miatt szorulnak a munkaképes társadalomnak a támogatására s akiktől nyugdíj, évjáradék által vagy más módon gondoskodás nem történt. Azelőtt e tekintetben a munkás segélypénztárak, társulások, munkásszövetkezetek betegsegélyző pénztárai, friendly society-k s kölcsönös segélyegyletek gondoskodtak elagott (esetleg megrokkant) tagjainak segítéséről. Németországban 1854 óta, Dániában 1891 óta, Franciaországban 1850 óta, Angliában 1875 óta, Olaszországban 1859 óta foglalkoznak hivatalosan az agkori s rokkantság elleni biztosítással. De radikálisan csak Anglia és Franciaország oldották meg a kérdést, hol a biztosítottak ellátása a társadalom, az érdekeltek és az állam közös terhét képezi. Franciaországban például ez év nyarán lépett életbe az ipari és

mezőgazdasági munkások agkori biztosítása, hol a díjak a biztosított egyének kötelező és önkéntes befizetéseiből, a munkaadók járulékaiból s az állam örök járadékából gyűjtetnek össze. Az agkori nyugdíj a hatvanöt évtől kezdődik, de már az ötvenöt évtől igényelhető. A munkaképes korban valami baleset folytán megrokkantak, bármily életkorban legyenek is, az agkori nyugdíjnak a rendes idő előtti folyósítására szintén igényt tarthatnak. A biztosítás háromezer franknál nagyobb fizetést élvezőkre nem terjed ki. Annak családja, aki hatvanöt, illetve ötvenöt év előtt hal el, kárpótlást kap. Amint valakinek bérjövödelme időközben a háromezer frankot eléri, töröltetik a biztosítottak listájából, mert ezek már magánbiztosítás útján gondoskodhatnak magukról és családjukról.

Nálunk Magyarországon az agkori s általában a munkásbiztosítás új keletű. Egyik belügyminiszter megbízásából Tallián Béla, békésmegyei főispán korábban dolgozott ki egy törvényjavaslat-tervet, mely a betegség, baleset, rokkantság és agkor esetére való biztosítást ölelte föl s mely az 1889-iki német birodalmi törvényt tartotta szem előtt, de hiányoztak számításai s a szükséges statisztikai adatok. Azóta létesült a mezőgazdasági cselédpénztár, a mezőgazdasági bér munkások, majd munkásbiztosító pénztár az ipari munkások részére s betetőzésül fölállított az állami munkásbiztosító hivatal. Mindezek mellett a társadalom azon nyomorultjai, kik eme törvényes intézkedés keretén kívül esnek, teljes mértékben rá vannak szorulva a társadalom támogatására. Hogy társadalmunk nagyobb eseményeknél megmozdul, mutatja a „Jószív egyesület” története s munkálkodása, mely különösen nagy elemi csapások által okozott tömegnyomor (tűzvész, vízáradás stb.) alkalmával számtalanszor sikeresen lépett akcióba s nagyobb mérvű bevételei folytán (például a Jószívsorsjáték jövödelme) nagyobb mértékben intézheti a segélyezést.

Szegeden mint másutt is a tömegnyomort s így a köz- és társadalmi segélyezés nagyobb mérvét az elemi csapások okozták, melyek közül különösen négyet: a pestist, a kolerát, árvizet s nagy tüzeket említem.

Nagyobb pestis járványok voltak Szegeden 1472-ben (mely Csólyos, Fehértó, Major-szállás és Kömpöcz-pusztakinéptelenedésével végződött), 1510-ben, 1552-ben, 1709-ben, 1712-ben, 1738-ban és 1740-ben (utoljára), mely alkalommal a hatósági pénztár a szegények és árvák megsegítésére tetemes összeget adott ki. Csak 1738-ban, tizennégy és félezer forint közbevétele mellett és félezer forintba került a járvány leküzdése mellett a szegények segítése.

Amint elmúlt a pestis, jött a kolera. Első ízben 1830—31-ben, azután 1848—49-ben, 1885-ben, 1866-ban, 1873-ban s utoljára 1893-ban. Ez a járvány is óriási segélyösszeget vont el a közpénztárból. Továbbá a gyakori tüzesetek s vízáradások szintén nagy összegekkel terhelték meg a községet, a szegények segélyezése címén.

Egyes szegények rendszeres támogatása azonban csak a negyvenes években kezdődött meg Szegeden. Ennek az akciónak megindítója Onbrowszky József volt, aki a házi koldulás megszüntetése mellett a szegények rendszeres segélyezését tervezte. A városi kórházban már korábban szokás volt, hogy a betegek hozzátartozóit, különösen, ha a kenyérkereső lett munkaképtelen, segélyezték hol napi egy garassal, hol havonként egy tallérral. Ennek a szép szokásnak hódolt Pozsonyi Ignác szegedi orvos, midőn végrendeletileg huszonhétézer forintos alapítványt hagyományozott az ispotálybeli szegények tartására. A szegedi kórház egyúttal a szegények ápoló háza is volt (szegény, előregedettek és nyomorultak ápoló-intézete), amit mutat az a körülmény is, hogy

ott „koldusbíró”-hivatal is volt szervezve. Az orvosi rendszeres állás csak 1838-ban szerveztetett. Így tehát a szegény-ügyet sokáig a kórház látta el. Ott volt a koldusok tanyája, mindeneknek nyakában egy rézlap, mint igazolvány, mely őt segélyre jogosította. 1833-ban a tanács „szegényadó” behozatalát határozta el, de azt a helytartótanács nem hagyta jóvá.

Onbrowszky József 1841-ben a nyilvános koldulás megszüntetésére megalapította a „Szegényápoló-egyesület”-et, melynek mind a négy városrészben (Palánk, Felsőváros, Rókus, Alsóváros) volt intéző előjárósága. Ezek az előjáróságok összeítetták a szegényeket, adományokat gyűjtöttek s havonként megállapították a segélyezések mérvét. A kerületi előjáróságoknak egy közös központi szervük volt, mely évenként átvizsgálta s ellenőrizte a számadásokat. Főnnállása harmadik évében, 1844-ben például segélyezett az egyesület:

Palánkban	73
Felsővárosban	41
Rókuson	44
Alsóvárosban	39

összesen 197 szegényt, kiknek ez évi ellátása ezerszázhatvankét forintot igényelt. Két év múlva már egy dologház fölállítását tervezte az egyesület, hol nekik való munkával kereshették volna meg a főtartásukra szolgáló összegek egyrészét mindazok a szegények, kik könnyebb munkára alkalmasak voltak (tollfosztás, kukoricamorzsolás, foltozás, stb.). A forradalmi idők azonban nem kedveztek e szép terv kivitelének, noha az alap még 1850-ben is majd tízezer forintot tett ki.

Ennek az összegnek maradványaiból építettek 1856-ban a „Szegény ápoló”-t (a Mérey-utcában), hová a kórház betegek közül a legszegényebbet s legelesettebbeket helyezték el, más részéből pedig szegény-alapot létesítettek. Azonban ezek az intézmények sem szüntették meg a nyilvános koldulást, aminthogy nem is szüntethették meg, hisz az ápolóban ellátottak száma csak ötven-száz között változott, de ennél nagyobbra a helyszűke s a költségek miatt nem emelkedhetett. Az 1879-iki árvíz után a kiosztásra nem kerülő könyöradományokból épült az ápoló helyettesítésére a mai menház, melyben előregedett férfiak s nők holtukig nyertek ellátást. 1873-ban a Szeged-Csongrádi takarékpénztár adománya, az árvátoké alapja s a nagyközönség filléreiből épült az Árvaház, mely a segély s ellátásra szoruló árvákat gondozza.

*

Ezek mellett az intézmények mellett a társadalmi jótékonyosság lassankint más irányban is kifejlődött, bár minden rendszer s előzetes terv nélkül gyakorolta a társadalom a jótékonyt s gyűjtötte az erre szolgáló anyagi eszközöket. A megalakulások felekezeti jelleggel bírtak s bírnak legnagyobbbrészt még ma is.

A zsidó hitközség például már 1831-ben alapított ugynevezett „tápláló társaság”-ot, később 1835-ben pedig izraelita jótékony nőegyesületet létesített, mely az izraelita szegények gyámoítását tűzte ki célul. Később 1865-ben keletkezett a leánykiházaitó egyesület, mely szegény izraelita leányokat a szükséges kelengyével lát el. Ugyancsak izraelita szegényeket támogat a chevra kadisa a betegápoló s temetkezési egyesület, a koma egyesület s a legújabb alakulat: a leányegyesület, mely télnek idején meleg táplálékban részesíti az izraelita szegényeket.

Ezernyolcszáznegyvenhatban alakult, felekezeti jelleg nélkül a „kisedővő jótékony nőegyesület”, mely elsőbbsen a gyermekek kisedővásával, utóbb szegények segélyezésével is foglalkozik. Inséges időkben a szegények számára az ugynevezett „levesosztó konyhák”-at, majd később „népkonyhák”-at állított s ezzel